

Szakzsargon a gyepgazdálkodásban – Európai Unió szakkifejezések honosítása – irodalmi áttekintés –

Halász András¹ – Díaz Fernández Daniel³ –
Bajnok Márta² – Tasi Julianna¹

¹Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezettudományi
Kar, Állattenyésztés-tudományi Intézet, Gödöllő

²Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezettudományi
Kar, Növénytermesztési Intézet, Gödöllő

³Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Vidékfejlesztés,
Turizmus- és Sportmenedzsment Intézet, Debrecen

ÖSSZEFOGLALÁS

A mostani pályázati időszakban újra előtérbe kerültek a gyepok illetve legelők. Azok a szakemberek, akik a H2020 pályázatokkal foglalkoznak, illetve azok az oktatók-kutatók, akik az egységes statisztikai kimutatókat veszik alapul, rendkívül fontos, hogy következetesen, mindig ugyanazt a szakkifejezést használják. Ehhez ad némi támpontot ez az összefoglalás. Mivel a hazai gyepgazdálkodásnak komoly múltja van, ezért elsősorban a magyar szakkifejezésekből indultunk ki. Sokszor nehéz összeegyeztetni az angol-német-spanyol kifejezéseket a magyar szakzsargonnal.

Kulcsszavak: szakzsargon, legeltetés, habitus, fűfélék, pályázat

SUMMARY

Grasslands and pastures are getting noticed during the new planning section. Consultants and researchers are both working with data bases regarding H2020 proposals. Between the application office and applicants, it is crucial the accurate vocabulary is crucial to avoid misunderstandings. The aim of this vocabulary paper to clarify the special words used in grassland management. The base language is Hungarian and concluding toward English, Spanish and German. Because the long historical background of Hungary, in some cases the Hungarian words had no foreign match at all.

Keywords: lingo, grazing, habitat, grasses, application

BEVEZETÉS

Az alábbi munka összeállításakor nehéz feladatra vállalkoztunk. A magyar gyepgazdálkodási szakzsargon a német kifejezések tükörfordításai, amik aztán tovább alakultak a népi szájhagyománnyal. Ezeket túl a tudományos szóhasználatban sincs teljes összhang, mivel a német-magyar viszonylagos párhuzam olykor nem összeegyeztethető az angol csoport-nevekkel, ahogy a spanyol nyelv is ismer olyan szavakat, amik nem fordíthatók magyarra.

A mostani időszakban előforduló pályázatok világában ismét felszínre került az idegen nyelvű publikációk helyes értelmezése.

Sokszor téves következtetésekhez vezethet például az *arable land* és a *utilized agricultural area* (UAA) összekeverése. Előbbi a szántóföldet, mint művelhető területet, utóbbi az összes mezőgazdaságilag művelhető területet jelenti. A fajok latin neve Király (2009) nomenklatúráját követi.

Szarvasmarha legeltetés

Az extenzív tartásban nevelt szarvasmarha témakörében szintén megtalálható az egy-egy országra jellemző sajátos szóhasználat. Így a *marhahajtás*, illetve *jószág-szemle* vagy *számadás* kifejezések a nagy kiterjedésű legelőkkel rendelkező angol-szász országokban (USA, Ausztrália) más-más szavakkal írhatók le. Az ausztrálok *cattle-master*-t, az amerikaiak *cattle-drive* szót értik a marhahajtáson. Ugyanakkor a pásztorkodás, legeltetés tevékenységre ezekben az országokban a *herding* kifejezés is előfordul. Hasonló a helyzet a farmok/gazdaságok elnevezésével. Így az ausztrál marhatartók *cattle-station*-t („állomáshely”), míg Amerikában a *cattle-ranch* szót használják ugyanarra.

A *ranch* (ejtsd: rences) kifejezés egyébként a spanyol *rancho* (kis kunyhó, farm) szóból származik. Amerikában egyébként annyira elterjedt a *ranch* szó használata, hogy teljesen megkülönböztetik a *farm*-tól. A *ranch* elsősorban legeltető gazdaság, ahol nagy kiterjedésű legelőkön tartanak lovakat vagy szarvasmarhát. Magát a gazdálkodást, legeltetést is *ranching*-ként emlegetik.

A pásztor, gulyás elnevezések is változatosak, attól függően, hogy melyik országról van szó, illetve milyen nemzetiségű bevándorlók végezték ezt a munkát. Így Amerikában a 19. században sok ír bevándorló szegődött *marhahajcsárnak*, amire a *drover* kifejezést használták. Ez a szó az ó-angol *drive*-ből ered, ami vezetni, hajtani-t jelent. A *drover* kifejezés utalt az európai gyökerekre, ami a 19. század második felére átadta a helyét a *rancher* és *cowboy* szavaknak. Előbbi a *gazdát* jelenti, aki legeltetéssel foglalkozik, utóbbi pedig a segédmunkát adó alkalmazottat, aki a marhahajtásban és terelésben részt vesz. A *cowboy* egyébként a magyar *hajdúnak* feleltethető meg talán a legjobban.

Ökológiai szakzsargon

Nem csak a különböző nyelveket nehéz összehangba hozni, hanem olykor a magyar kifejezések között is nehéz kiigazodni. A gyepeken előforduló, leggyakoribb legelőfűvek nevezéktana sem egyöntetű (Molnár, 2012). Gyakran ugyanazt a szót használják két különböző fajra, mint például a tippanos (értsd: veresnadrág- v. soványcsenkesz – *Festuca pseudovina*), a fenyeres (népi elnevezés) alatt értik a fehér tippant (*Agrostis stolonifera*). A juhcsekenesz (*Festuca ovina*) elnevezés keveredik a soványcsenkeszszel.

De hasonló a helyzet a komócsinos (*Phleum pratensis*) kifejezéssel, ami alatt valójában zöld pántlikafű (*Phalaris arundinacea*) uralta, mocsaras területet értenek.

Növények angolszász csoportosítása

Olykor nehézséget okoz közös nevezőre hozni a hazai és a külföldi irodalomban használt növényi csoportosítást is, ami főleg a lágyszárúaknál figyelhető meg. Az 1. táblázat ezzel kapcsolatban ad egy összefoglaló áttekintést.

1. táblázat

Az amerikai, szövetségi földrajzi bizottság (FGDC) definíciói, a növényi habitus (alakítási tulajdonságok összessége) csoportosítására

Növény csoport	Meghatározás
Nem fűféle gyógynövények (Forb/herb)	Szövetes növények, jelentősebb fás szövet nélkül, a talaj közvetlen közelében fejlődnek. Lehetnek egykét nyáriak vagy évelők, de sose vastagodik meg a fás szövet. Rizómájuk van a talajfelszínen vagy a talajban. Ökológiai terminusban, a vadvirágokat különböztetik meg ezzel a kifejezéssel a füvektől, sásoktól, cserjéktől vagy a fáktól. Ide tartoznak még a harasztok, zsurlófélék, korpafűvek és a <i>Psilotum</i> -félék is. A fűfélék külön csoportot képeznek.
Fűfélék (Graminoid)	Füvek és fűszerű növények csoportja. Ide tartoznak a perjefélék (<i>Poaceae</i>), sásfélék (<i>Cyperaceae</i>), szittyófélék (<i>Juncaceae</i>), kígyófüfélék (<i>Juncaginaceae</i>) és durdafűfélék (<i>Isoetes</i>).
Zuzmó-félék (Lichenous)	Egysejtű vagy fonalas ké- vagy zöldmoszatok és főként tömlőgombák együttéléséből kialakult szervezetek. A fotoszintézisre képes moszatsejtek autotróf, a kész szerves anyag felvételére képes gombafonalak heterotróf anyagcserét tesznek lehetővé. Elsősorban köveken és egyéb talajon fekvő tárgyakon fejlődnek.
Nem szövetes növények (Nonvascular)	Nem szövetes, szárazföldi, zöld növények, mint a mohák, becősmohák és májmohák. Minden esetben lágyszárúak és gyakran fejlődnek köveken a talaj helyett.
Magas-cserjék (Shrub)	Évelő, több-szárú, fás növények, amelyek csak kivételes esetben nőnek 4-5 méternél magasabbra. A cserjék jellemzően elágazó szárát fejlesztik a talajból vagy annak közelében.
Alacsony-cserjék (Subshrub)	Ezek a cserjék kifejlett állapotban sem nőnek 1 méternél magasabbra.
Fák (Tree)	Évelő, fás szárú növények, melyeknek egyértelmű csúcsdominanciával rendelkező központi hajtásából (törzs), nőnek ki a fő ágai. Általában 4-5 méternél magasabbak, de kivételes esetben lehetnek alacsony-növésűek és elágazó-szárúak is.
Venyige, indások (Vine)	A kúszónövények csoportja, melyekre jellemző a hosszú fás- vagy lágyszár.

Forrás: http://plants.usda.gov/growth_habits_def.html

Table 1: Growth habitats by FGDC

Az alábbi táblázatban (2. táblázat) összefoglaltuk az angolszász-, német- és spanyol nyelvterületen előforduló szakszavakat. A lista nem teljes, és elsősorban azokra a szavakra, kifejezésekre

összpontosít, melyeket rendszeresen használnak a gazdálkodók, kutatók, és egy esetleges nemzetközi együttműködés során felmerülhet értelmezési zavar.

Magyar-angol-spanyol-német gyeptárolkodási szótár

(Weymar, 1967; Halász, 1952; Klapp, 1957; Polonyiné, 1983; Nösberger et al., 1986; Haensch et al., 1997 nyomán)

Magyar	Angol	Spanyol	Német
ág	branch	rama	der Ast/der Zweig
állandó legelő és rét	permanent grassland and meadow	prado permanente	die Dauerweide und Dauerwiese
angol perje (<i>Lolium perenne</i>)	perennial ryegrass	ballica inglesa, raigrás inglés	das Weidelgras
belső toklász	palea	palea	innere Granne
bibe	pistil, carpel	estigma	die Narbe
bibeszál	style	estilo	der Griffel
bojtos gyökérzet	fibrous root system	raíces fibrosas	Nebenwurzeln/Beiwurzeln
bozótos	shrubland, scrub	matorral	das Gestrüpp
cserje (5m-nél alacsonyabb, élő, fásszárú)	shrub	arbusto	der Busch/der Strauch
csomós ebír (<i>Dactylis glomerata</i>)	orchard grass, cock's foot	dáctilo, pasto ovillo	das Knaulgras
élőhely (termőhely)	habitat	habitat	der Standort
elterjedés	distribution	distribución	die Verbreitung/Ausbreitung
élő fűfélék	permanent grasses	gramínea perenne	perennial Gräser
élő kultúrnövények (gyümölcs, szőlőszőlő)	permanent crops	cultivos perennes	die Kulturpflanzen
élő növény	perennial plant	planta perenne	die Dauerkultur/ausdauernd
extenzív szabad legeltetés	open range, ranching	pastoreo extensivo	die Standweide/Hutweide
fa	tree	árbol	der Baum
fás szárú növény	woody plant	planta leñosa	die Gehölze
fehér (tarackos) tippán (<i>Agrostis stolonifera</i>)	creeping bentgrass	vallico estolonífero, agróstide estolonífera	Weißes Straußgras
fehér here (<i>Trifolium repens</i>)	dutch clover	trébol blanco	Weißklee
fejlődés	developing	desarrollo	die Entwicklung
főerezet	reticulate venation	nervadura reticulada	die Hauptriefe
franciaperje (<i>Arrhenatherum elatius</i>)	tall oat-grass	hierba triguera, mazorra	Glatthafer
fűcsomó (csomós-fűvek: gyepes sédbúza <i>Deschampsia cespitosa</i>)	tuft (tufted hairgrass)	penacho	der Horst
fűtvirágzat	raceme	racimo	Trauben
gabonafélék	cereals	cereal	Getreidpflanzen/Kornfrüchte
gumó	tuber	tubérculo	die Knolle
gyep	grassland	pastizal	das Grünland
gyep (mint növény)	grass	hierba, yerba (AR, UY)	das Gras, die Gräser
gyep (mint terület)	lawn-grassland (sward?)	herbazal	die Grünlandfläche
gyepfilc (avar, bunda, kót)	thatch	paja	die Grasnarbe
gyöktörzs	rhizome	rizoma	der Wurzelstock
hagymagumó	corm, bulbotuber	cormo	die Zwiebelknolle
hajtás	shoot	brote	der Trieb
haraszt	fern	filicopsida	der Farn
hízoló telep	fattening slot	cebadero	der Mastbetrieb
ingovány	swamp	pantano	der Morast/der Sumpf
itató	waterer	bebedero	die Tränke
juh csenkesz (<i>Festuca ovina</i>)	sheep's fescue	cañuela de oveja, cañuela ovina, festuca ovina	Schafschwingel
kalász	spike	espiga	Ähren
kalászká	spikelet	espiguilla	Ährchen
kaloda	crush		
karám	corral	corral	der Zaun
karámos legeltetés	paddock grazing	pastoreo con potreros, pastoreo rotacional de potreros	die Koppelweide
karógyökér	taproot system	raíz primaria	die Pfahlwurzel
keverék vagy tisztavetésű	blended/unblended	mezclado/pura, sin mezcla	Mischung/Reinsaat
kezelés/gazdálkodás	management	manejo	Weidemanagement/die Bewirtschaftung

Magyar	Angol	Spanyol	Német
konyhakert	kitchen garden	huerto	der Schrebergarten
koplaltató-, sovány legelő	rough grazing	pasto pobre	die Magerweide
kosár/rekesztő karám	pen	corral	der Wanderzaun
közösleges csillagpázsit (<i>Cynodon dactylon</i>)	bermuda grass, devil's grass	grama común	Hundszahngas
közösleges tarackbúza (<i>Elymus repens</i>)	couch grass, witchgrass	grama de las boticas	Ackerquecke
külső toklász	lemma	lema	äußere Granne
lápért	fen meadow	prado	die Au/der Sumpf
legelő és rét	pasture and meadow	pasto y prado	die Weide und die Wiese
levél	leaf	hoja	der Blatt
magház	ovary	ovario	der Grieb/die Bolle/das Kerngehäuse
magyar (árva) rozsnok (<i>Bromus inermis</i>)	hungarian brome	bromo inerme	Wehrlose Trespe
marha farm (AU, US)	cattle station, cattle ranch	ganaderia	der Rinderwirtschaft
marha hajtás (US, AU, UK-IRL), jószág-szemle	cattle drive, cattle muster, herding	recogida de ganado	Rindertreiben
menekülési távolság, személyes tér	flight zone	zona de fuga	Fluchtdistanz
mérsékelt övi gyepp	temperate grassland	pastizal templado	Grünland in gemäßigten Zone
mezőgazdaságilag művelt terület	Utilized Agricultural Area (UAA)	Superficie Agrícola Utilizada (SAU)	landwirtschaftliche Nutzfläche
mocsár	marsh	marisma	der Sumpf/das Moos
mozgás körzet, élettér otthon terület, lakókörzet	home range, habitat	hábitat	der Standort
murvalevél	bract	bráctea	die Spelze
nádképvű csenkesz	tall fescue	festuca alta	Rohrschwengel
nem fűféle gyógynövények (lágyszárúak)	forb (phorb)/herb	hierba	Kräuter
nem-szövetes növény	nonvascular plant	planta no vascular	nicht gewebe Pflanzen
nódusz	node	nudo	
növekedés	growing	crecimiento	der Wuchs
olasz perje(<i>Lolium multiflorum</i>)	italian ryegrass	raigrás italiano, ballica italiana	Italienisches Raygras
összetett virágzat virágai	florets	flor	die Blüten im Blütenstand
parlag	fallow	barbecho	die Brache/das Brachland
párhuzamos erezet	parallel venation	nervadura paralela	parallele Riefe
pásztor, gulyás	stock man, herdman, cowboy	vaquero, gaucho (AR, UY)	der Hirt
pásztorkutya	stock dog	perro pastor	das Hirtenhund
pázsit	lawn	césped	der Rasen
Pázsitfűfélék	Gramineae	Gramineae	Gräser
pelyva	glum	gluma	die Spelze
pillangós növény	legume	leguminosa	die Leguminosen
porzók	stamens	estambre	das Staubgefäß
réti csenkesz (<i>Festuca pratensis</i>)	meadow fescue	cañuela de los prados, festuca de los prados	Wiesenschwengel
réti ecsetpázsit (<i>Alopecurus pratensis</i>)	meadow foxtail	cola de zorro	Wiesenfuchsschwanz
réti komócsin (<i>Phleum pratense</i>)	timothy grass	hierba timotea	Wiesenlieschgras
réti perje (<i>Poa pratensis</i>)	kentucky bluegrass, smooth meadow-grass	poa de los prados, pasto azul	Wiesenrispengras
rügy	bud	yema	die Knospe
sárgás aranyzab (<i>Trisetum flavescens</i>)	yellow oatgrass, golden oat grass	pasto dorado	Goldhafer
sásfélék	sedge	ciperáceas	das Riedgras
sovány (veresnadrág-, berbéc-) csenkesz (<i>Festuca pseudovina</i>)	false sheep's fescue	ovino hierba	Salzschwengel
sovány perje (<i>Poa trivialis</i>)	rough bluegrass	poa común, gamilla	Gemeines Rispengras
steril kalászka	steril spikelet	espiguilla estéril	steril Ährchen, keimfrei
sudár rozsnok (<i>Bromus erectus</i>)	upright/meadow brome	bromo erecto	Aufrechte Trespe

Magyar	Angol	Spanyol	Német
szakaszolt legeltetés	rotational grazing	pastoreo rotacional	Koppelweide/Umbtriebsweide
szántó	arable land	gleba	der Acker
szár	stem	tallo	der Halm a fűszál/der Stengel a kétszikűek szára
szarvaskerep (<i>Lotus corniculatus</i>)	bird's-foot trefoil	cuernecillo, trébol de los cuernitos	Gewöhnliche Hornklee
személyes tér, menekülési távolság	flight zone	zona de fuga	Fluchtdistanz
sziki hernyópázsit (<i>Beckmannia eruciformis</i>)	slough grass	Beckmannia eruciformis	Beckmannia eruciformis
sziki mézspázsit (<i>Puccinellia limosa</i>)	pannonic lepidium	alkali grass	Salzschwaden
szittyófélék	rush	juncáceas, juncia, junco	die Binsengewächse
szövetes növény (van fa és hánacs rész)	vascular plant	planta vascular	gewebe Pflanzen
tarack	stolon	estolón	Ausläufer
taréjos búzafű (<i>Agropyron cristatum</i>)	crested wheat grass	agropiro crestado	Kammquecke
tenyészöcsűcs (merisztéma)	apex	ápice	meristem/Bildungsgewebe
termő kalászká	fertile spikelet	espiguilla	das fruchthtragende Ärchen
tiszta vetésű vagy keverék	pure seed or mixture	pura o mezcla	der Reinsaat/die Mischung
toklás	arista	arista	die Granne
törpe-cserje (1m-nél alacsonyabb)	subshrub	subarbusto	das Gebüsch/die Staude
tőzeg	peat	turba	der Torf
tőzegláp	peat bog	turbera	das Torfmoos
vad ló (AU)	brumby	brumby	das Wildpferd
venyige	vine	planta de guía	die Rebe
veres csenkesz (<i>Festuca rubra</i>)	red fescue	cañuela roja	Rotschwengel
virág	flower	flor	die Blumen
virágzat, virágzás	inflorescence	inflorescencia	Blütenstand, Blüten
vörös here (<i>Trifolium pratense</i>)	red clover	trébol violeta	Wiesenklee
zöld pántlikafű (<i>Phalaris arundinacea</i>)	reed canary grass	hierba cinta	Rohrglanzgras
zuzmó-féle	lichenous	liquenoso	die Flechte
zsombék	tussock	tussock (de hierba)	der Bulte

Table 2: Vocabulary

IRODALOM

- Haensch G.-Aranyossy Á.-Haberkamp de Antón, G. (szerk.) (1997): Hétnyelvű mezőgazdasági szótár. Mezőgazda Kiadó, Budapest, pp. 1405. ISBN 963-7362-11-8
- Halász E. (1952): Német-magyar szótár I-II. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Király G. (szerk.) (2009): Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok. Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvafő
- Klapp, E. (1957): Taschenbuch der Gräser. Paul Parey Verlag Berlin und Hamburg
- Molnár Zs. (2012): A Hortobágy pásztorszemmel – A puszta növényvilága. Hortobágy Természetvédelmi Közalapítvány, Debrecen. ISBN 978-963-08-3301-1
- Nösberger, J.-Opitz von Boberfeld, W. (1986): Grundfutterproduktion. Paul Parey Verlag Berlin und Hamburg
- Polonyné Remniczky E. (szerk.) (1983): Német-magyar állattenyésztési szakszótár. Mezőgazdasági Kiadó Budapest, pp. 304. ISBN 963-2314-12-3
- Weymar, H. (1967): Buch der Gräser und Binsengewächse. Neumann Verlag Berlin
- http://plants.usda.gov/growth_habits_def.html

